

Together for efficient
representation interests
of employees of companies
in extractive sector

WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

Prilagođavanje veština i stručnih znanja radnika u svetlu procesa dekarbonizacije Očuvanje zaposlenja

**MEĐUNARODNA RADIONICA
Online, 18. i 19. februar 2021.**

Together for efficient representation...

ANGEL LOZANO HIDALGO

1

Together for efficient
representation interests
of employees of companies
in extractive sector

WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

Sindikati moraju da iskoriste svoje učešće u izradi strategija o klimatskim promenama:

- **Putem promovisanja učešća radnika i socijalnog dijaloga (kolektivnog pregovaranja)**

- **U cilju odbrane:**

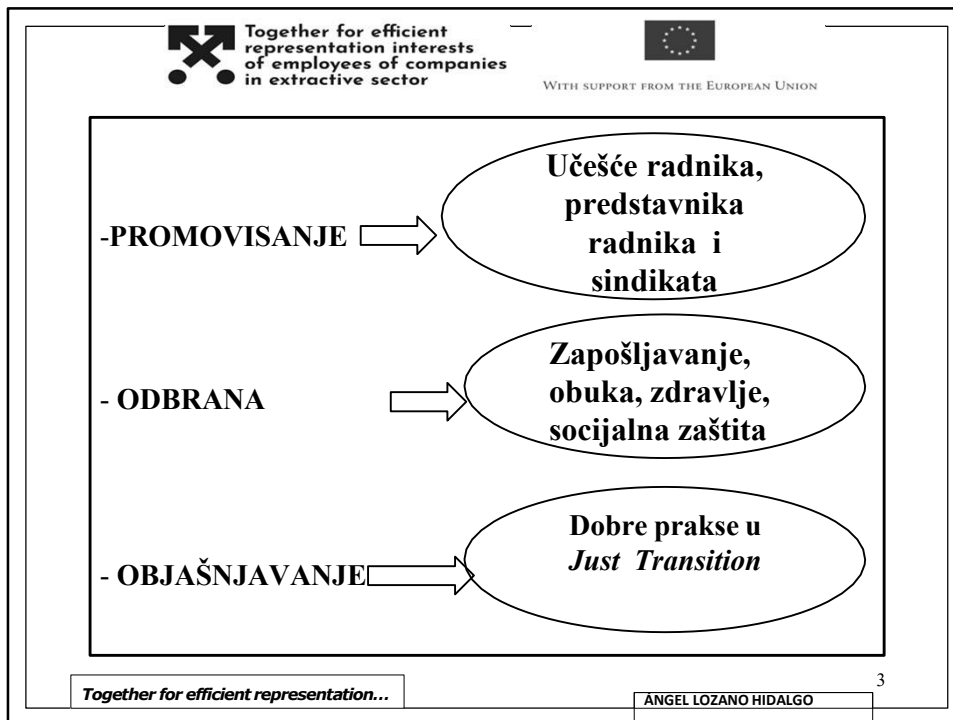
- kvaliteta radnih mesta (zelena radna mesta),
- prava na obuku i profesionalno prilagođavanje,
- radničkih prava i
- socijalne zaštite.

- **Tako što će objašnjavati članovima sindikata šta je energetska i pravedna tranzicija**

Together for efficient representation...

ANGEL LOZANO HIDALGO

2

 Together for efficient representation interests of employees of companies in extractive sector

 WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

Anketa realizovana u 2019/20:
Najbolji način da se sprovede *Just Transition*

Učestvovali su:

- Radnici, sindikati i poslodavci u industrijskim sektorima koji su pogođeni *energetskom tranzicijom*
- Države:
  - Italija
  - Poljska
  - Letonija
  - Bugarska
  - Litvanija
  - Španija

Together for efficient representation...

ANGEL LOZANO HIDALGO

4

Together for efficient
representation interests
of employees of companies
in extractive sector

WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

56% ispitanika smatra da je **prioritet učešće radnika i sindikata u svim fazama**

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Osnivanje novih predstavničkih tela	16%	42%	19%	15%	22%		24%
Zajedničko učešće radnika i sindikata	84%	48%	53%	50%	65%		56%
Socijalne implikacije	0%	10%	28%	35%	13%		20%

Together for efficient representation...

ÁNGEL LOZANO HIDALGO

5

Together for efficient
representation interests
of employees of companies
in extractive sector

WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

52% ispitanika smatra da je **potrebna saradnja svih socijalnih partnera za postizanje pravedne tranzicije**

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Saradnja sektorskih socijalnih partnera	62%	42%	38%	30%	70%	70%	52%
Vladine politike	15%	39%	38%	45%	18%	20%	29%
Strategija zapošljavanja na sektorskom nivou	23%	19%	23%	25%	12%	10%	19%

Together for efficient representation...

ÁNGEL LOZANO HIDALGO

6

- Kada je reč o **učesću sindikata u tranziciji:**
- Samo **21%** ispitanika smatra da **sindikati aktivno učestvuju** u ovim procesima
- 40%** smatra da su samo informisani
- 39%** ispitanika smatra da sindikati ne daju prioritet tranziciji u svojim strategijama.

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Aktivno učestvuju	0%	33%	15%	28%	16%		21%
Informisani su	16%	26%	47%	44%	72%		40%
Ne daju prioritet ovim temama u svom delovanju	84%	41%	38%	28%	12%		39%

Together for efficient
representation interests
of employees of companies
in extractive sector

WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

52% ispitanika smatra da **pravedna tranzicija treba da se usredsredi na stručno prilagođavanje (prekvalifikaciju) radnika i njihovo osposobljavanje za rad.**

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Obuka u cilju prekvalifikacije radnika	67%	39%	19%	39%	66%	većina	52%
Pravedna socijalna promena	13%	15%	48%	17%	24%		22%
Predviđanje promena	20%	46%	30%	44%	10%		26%

Together for efficient representation...

ÁNGEL LOZANO HIDALGO

9

Together for efficient
representation interests
of employees of companies
in extractive sector

WITH SUPPORT FROM THE EUROPEAN UNION

U tom smislu, ispitanici smatraju da **obrazovanje i obuka** treba da igraju presudnu ulogu u stručnom osposobljavanju radnika:

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Presudno u sticanju novih veština	65%	46%	38%	25%	52%		39%
Važno za optimizaciju radnih mesta	22%	36%	22%	30%	38%		26%
Relevantno za sticanje trajnih znanja	13%	18%	39%	45%	10%	80%	35%

Together for efficient representation...

ÁNGEL LOZANO HIDALGO

10

Kada je reč o **poteškoćama u pogledu pravične tranzicije:**

- 40% ispitanika smatra da su **najveći problemi zastareli stručni profili radnika i neadekvatna obuka** koja zahteva velike promene; ukazuje se na **deficit obuke i stručnih kvalifikacija** kao na najveći nedostatak prilikom ekologizacije.

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Potreba za transformacijom obuke radnika	52%	36% *	40% *	48%	17%	50%	40%

* Obe opcije se u procentima podudaraju sa postojanjem rigidnih politika i malim učešćem sindikata.

- Druge dve poteškoće su:

- Tendencija da se pojedina radna mesta zamene drugim umesto da se transformišu i aktualizuju, 31%; i
- Postojanje rigidnih politika i nedovoljna saradnja socijalnih partnera, 29%.

	Španija	Italija	Poljska	Letonija	Bugarska	Litvanija	UKUPNO
Rigidne politike i nedovoljno učešće sindikata	34%	36%	40%	14%	8%	40%	29%
Tendencija da se ukinu radna mesta umesto da se transformišu	14%	28%	36%	38%	75%	10%	31%

Zaključci ankete

- Energetska tranzicija nije prioritet za sindikate (niti za socijalni dijalog). S obzirom na to da je smatraju budućom perspektivom:**

Radnici traže od sindikata:

- Da postoji **transnacionalna saradnja** kao najbolji način za tretiranje ovih tema
- Povećano učešće i angažman sindikata koji su slabi.**
- Snažnu posvećenost kvalitetnom i dostojnom radu** kao osnovnom elementu socijalnog dijaloga

- Radnici i sindikati smatraju da će zelena radna mesta uticati na različite energetske sektore.**

Dok sindikati to **doživljavaju kao pretnju** trenutnom zaposlenju

Radnici smatraju da to predstavlja mogućnost **za borbu protiv nezaposlenosti i poboljšanje uslova rada**, uglavnom preko prekvalifikacije i sticanja stručnih vještina.

- Više od polovine ispitanika smatra da **pravedna tranzicija treba da bude usredsređena na prekvalifikaciju radnika** i njihovo profesionalno osposobljavanje zasnovano na obrazovanju i učenju.
- Nedostatak obuke i stručnih kvalifikacija radnika najviše otežava pravednu tranziciju.**

Upravo zbog toga,
neophodni instrument prilikom realizacije *Just Transition*
u procesu *dekarbonizacije* je:

**Izrada planova obuke i osposobljavanja radnika u
vezi sa novim zelenim radnim mestima.**

Osmišljavanje obuke mora biti urađeno uz učešće
predstavnik radnika, kako bi ona zaista bila efikasna.

SUOČAVANJE SA

**DVA IZAZOVA U PROCESU
DEKARBONIZACIJE :**

***OČUVANJE RADNIH MESTA I
OBUKA I PROFESIONALNO
PRILAGOĐAVANJE RADNIKA U
RUDARSKOJ INDUSTRIJI***

Kako dekarbonizacija utiče na zaposlenost:

- Dekarbonizacija** će značiti gubitak mnogih radnih mesta unutar takozvane “*crne industrije/ekonomije*”.
- Dekarbonizacija** ima teritorijalni i sektorski uticaj koji može značiti gubitak radnih mesta:
  - Taj uticaj može biti kako direktan, tako i indukovan odnosno indirektan (onaj koji je vezan za dotičnu industriju) zbog rekonverzije, zamene ili gašenja pogona.
  - U oblastima poput ekstraktivne industrije uglja i fosilnih goriva.
  - Zbog promene proizvodnih sistema pojedinih preduzeća.

- ILO (Međunarodna organizacija rada) je procenila da ***prelazak na niskokarbonsku ekonomiju*** može značiti gubitak 6 miliona radnih mesta povezanih sa pogođenim sektorima.
- U Evropi se očekuje da će do 2030. godine biti izgubljeno 160.000 od trenutnih 240.000 radnih mesta u rudnicima i termoelektranama [Izveštaj Objedinjenog istraživačkog centra (JRC), naučnog i savetodavnog istraživačkog centra Evropske komisije]
- Prognoze EU govore o otvaranju više od 400.000 novih radnih mesta, do 2030. godine u okviru industrije obnovljivih izvora energije.
Ova radna mesta bi se stvorila pre svega u oblasti sopstvene potrošnje u okviru domaćinstava, preduzeća i industrije, elektrifikacije i transporta.

Rezolucija Evropskog parlamenta od 14. marta o klimatskim promenama detektuje sledeće efekte pravedne tranzicije na zapošljavanje:

- Dostizanje nulte emisije bez neto gubitka radnih mesta
- Energetska tranzicija može značiti neto povećanje od **2,1 miliona radnih mesta ako se do 2050. dostigne nulta emisija gasova**; i 1,3 miliona ako se smanji emisija gasova za 80%
- Za ovo je neophodno **obnoviti stručne kompetencije na osnovu Panorame veština EU (Skills Panorama)**, kako bi se one prilagodile najugroženijim regionima, sektorima i ljudima i kako bi se poboljšala sposobnost radnika da pronadu kvalitetna radna mesta u svojim regionima.

OČUVANJE NIVOVA ZAPOSLENOSTI

Energetska tranzicija će stvoriti nove kompanije i ekonomske aktivnosti koje će generisati zaposlenost u različitim sektorima.

Iako je procena da će nova zelena mesta nadoknaditi gubitke *crnih radnih mesta*, **radnici koji će se zaposliti na novim zelenim radnim mestima neće nužno biti ti koji su izgubili posao u industriji uglja (“crnoj industriji”)**

Energetska tranzicija stvorice više radnih mesta nego što će ih uništiti; ali to takođe znači i gašenje preduzeća iz oblasti ekstraktivne industrije i gubitak radnih mesta za njihove radnike

Šta treba da uradimo da bismo sprečili gubitak nivoa zaposlenosti u rudarstvu?

- Uspostaviti mere za održavanje direktne i indirektno zaposlenosti putem pravedne energetske tranzicije
- Uspostaviti mere za predviđanje promena kroz politike zapošljavanja, čiji je cilj obrazovanje i osposobljavanje radnika kroz pravednu energetske tranziciju
- Uspostaviti adekvatne i efikasne mere socijalne zaštite koje štite pogođene radnike

Uspostavljanje mera za održavanje direktne i indirektno zaposlenosti putem pravedne energetske tranzicije

- Pravedna tranzicija je prilika za stvaranje kvalifikovanog i kvalitetnog zaposlenja povezanog sa novim proizvodnim procesima, koji od radnika zahtevaju nove veštine i sposobnosti.

Zbog toga moramo da:

- Obezbedimo profesionalnu adaptaciju (prekvalifikaciju) radnika u crnoj industriji radi prilagođavanja njihovih profesionalnih veština novim zahtevima.

- Obratimo posebnu pažnju na starije i niskokvalifikovane radnike, koji su najranjiviji** i kojima će biti najteže da se takmiče za nova radna mesta
- Garantujemo kvalitet rada** u dva smisla:
  - U slučaju srednje i nisko kvalifikovana radna mesta, sa lošijim uslovima rada i većim rizicima po pitanju bezbednosti i zdravlja na radu** [kojih će biti čak i ako se podstiču visokokvalifikovani poslovi]
  - Ojačati sisteme učešća** radnika koji su suočeni sa fragmentiranim ekonomskim sistemima, u kojima su kolektivni ugovori i zastupanje interesa radnika slabo prisutni.

Uspostaviti mere za predviđanje promena kroz politike zapošljavanja čiji je cilj obrazovanje i osposobljavanje radnika putem pravedne energetske tranzicije

- Promovisanje održivih industrijskih politika** koje omogućavaju stvaranje zelenih i kvalitetnih radnih mesta
- Promovisanje ulaganja u zelene tehnologije** kroz evropske programe za istraživanje i razvoj i tehnološke platforme sa niskim ili nultim nivoom emisije ugljenika; uz učešće sindikata u upravljanju fondovima EU
- Promovisati ekonomsku diverzifikaciju** u regionima i industrijama koji su najviše pogođeni tranzicijom, i to primenom mera koje omogućavaju **pravednu tranziciju za radnike**. U tom smislu, već postoji *platforma „regioni uglja u tranziciji“*
<https://ec.europa.eu/energy/en/events/conference-coal-regions-transition-platform>

Uspostaviti adekvatne i efikasne mere socijalne zaštite koje štite pogođene radnike

Socijalna zaštita je osnovno ljudsko pravo (Program dostojanstvenog rada MOR-a)

Garantovanje pravedne tranzicije podrazumeva uspostavljanje adekvatnih i efikasnih mera zaštite radnika koji su pogođeni procesima dekarbonizacije: kolektivni otkazi; prevremene penzije; gašenje preduzeća itd.

Moramo raditi na socijalnoj inkluziji ovih radnika i održavanju njihovog životnog standarda: naknadama za nezaposlenost, zdravstvenim osiguranjem, socijalnim davanjima, penzijama itd.

U Evropi, preduzeća koja podležu procesu energetske tranzicije imaju veći udeo u BDP-u i zaposlenosti u zemljama u kojima je životni standard ispod proseka EU.

U novim državama članicama (EU-10) više od 20% svih zaposlenih radi u 15 glavnih industrija koje emituju gasove sa efektom staklene bašte (u poređenju sa procentom od 10% u zapadnoj Evropi)

Dokument: "Iskoristiti potencijal zapošljavanja na osnovu ekološkog rasta-SWD/2012/0092 final

U svetlu aktuelne situacije sindikati treba da:

- Promovišu uspostavljanje sistema socijalne zaštite** zasnovanog na principima univerzalnosti, jednakog tretmana i kontinuiteta, koji bi obezbedili medicinsku negu, sigurnost prihoda i socijalne usluge.
- Promovišu integraciju odgovarajućih mera socijalne zaštite u nacionalnu politiku o klimatskim promenama** za radnike koji zavise od prirodnih resursa, uz procenu energetske siromaštva i identifikaciju najugroženijih potrošača.
- Procene i predvide rizike.** Politike poput dekarbonizacije mogu da prouzrokuju devaluaciju imovine preduzeća smanjujući tako njihovu vrednost, što se negativno odražava na radnike.

OBUKA I PROFESIONALNA ADAPTACIJA

U borbi protiv gubitka radnih mesta

Uspostavljanje pravedne tranzicije u cilju sprečavanja gubitka radnih mesta podrazumeva prilagođavanje profesionalnih i obrazovnih sistema usmerenih na stvaranje radnih mesta

Razvijanje profesionalnih veština je presudno za garantovanje uspešne i pravedne tranzicije ka niskokarbonskoj ekonomiji, jer omogućava stvaranje novih radnih mesta, stimuliše produktivnost, rast i razvoj zaposlenosti. (MRO)

- Ekološka tranzicija dovodi do pojave novih profesija**, što će značiti zapošljavanje kvalifikovane radne snage koja je deficitarna

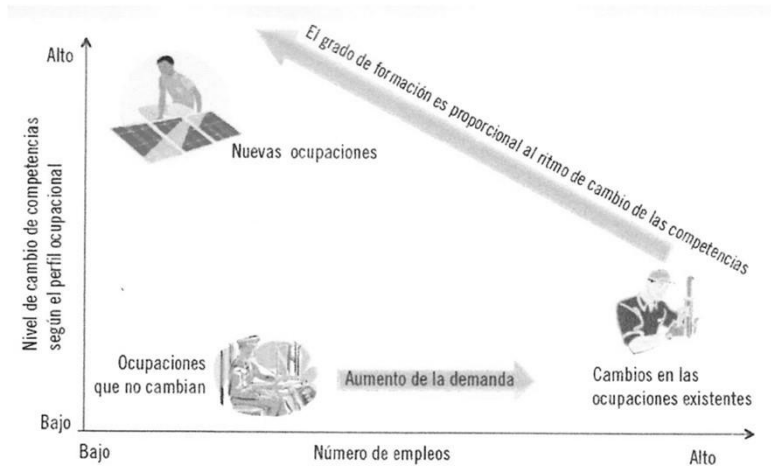
[U Holandiji je, na primer, 2019. godine bilo potrebno 50.000 kvalifikovanih i iskusnih stručnjaka da postave temelje za energetska tranziciju do 2030. godine, što uključuje izgradnju i instalaciju solarnih panela i vetrenjača, sistema za skladištenje i poboljšanja mreže, kako bi se izbegli gubici].

- Uvođenje novih tehnologija dovešće do progresivne ekologizacije svih ekonomskih sektora**, kao i do potrebe za novim profesionalnim kvalifikacijama. Radnici će morati da se kontinuirano obučavaju i profesionalno razvijaju.

- Zatvaranje industrija (pre svega industrije uglja) u određenim regionima prouzrokuje:**

- preseljene radnika u druge delove zemlje, van dotičnih regiona
- i kao posledica ovih migracija može doći do **propadanja pomenutih regiona**; na šta ćemo takođe morati da obratimo pažnju, kako ne bi ostali prepušteni sami sebi.

Fuente: Strietska-Ilina y otros, 2011.

Pravedna energetska tranzicija u procesu dekarbonizacije mora garantovati aktualizovane stručne kvalifikacije i dostupnost visokokvalifikovanih kadrova, kako bi se izbegao diskontinuitet u zapošljavanju i prekarni rad.

Problem:

Kompanije ne polažu mnogo na obuku svojih radnika: Samo 26% kompanija predviđa profesionalno usavršavanje radnika koje će biti potrebno u budućnosti.

[Studije Evropskog socio-ekonomskog odbora (EESC), Eurofound-a (Evropska fondacija za poboljšanje uslova života i rada) i Cedefop-a (Evropski centar za razvoj stručnog obrazovanja)]

Najčešće **prepreke** u sticanju novih kvalifikacija su:

- Nedostatak motivacije** kod poslodavaca koji ne razmišljaju o uvođenju ovih poboljšanja
- Nedostatak tačnih informacija**, ograničeni kapacitet za implementaciju promena i finansijski rizici, i
- Strah radnika od promena**, naročito ukoliko ne postoji kultura učešća radnika u procesu donošenja odluka.

U svetlu aktuelne situacije sindikati treba da:

- Promovišu razvoj nacionalnih strategija obuke** tako što će tražiti prilagođavanje trenutnih programa obrazovanja i profesionalnog usavršavanja u cilju bolje osposobljenosti radnika za nova radna mesta.
- Budu upoznati sa **obrazovnom i ekološkom politikom u cilju poboljšanja budućih profesionalnih veština**. Ako težimo pukoj prekvalifikaciji radnika, izgubićemo potencijal za otvaranje novih, ekoloških radnih mesta.
- Uključe u osnovno obrazovanje vezano za temeljne principe nove zelene ekonomije, kako bi se zagarantovala potpuna i efikasna transformacija na bazi potražnje.

- Pregovaraju i postignu sporazume kako na sektorskom, tako i na nivou preduzeća, u cilju**
  - predviđanja potreba za određenim kvalifikacijama
  - Promovisanja kontinuirane profesionalne obuke u sektorima koji su najviše pogođeni ekološkom tranzicijom.
- Koriste mehanizme informisanja i konsultacija** da bi se predvidele strateške promene i nadgledale politike obuke u okviru preduzeća, u cilju prilagođavanja pomenute obuke potrebama radnika u procesu ekološke tranzicije
- Promovišu premeštanje radnika na druga radna mesta**, nakon što se utvrde sektori i regioni koji su najviše pogođeni promenom. [Ove mere mogu da budu finasirane delom iz Evropskog fonda za modernizaciju ETS-a (Emission Trading System)]
- [Informacija o sistemima obrazovanja, obuke i zapošljavanja:
<https://resourcecentre.etuc.org/Skills-needs-in-greening-economies-102.html>]

Bugarska:

Između 2009. i 2014. godine, Bugarska industrijska asocijacija i sindikati CITUB i Podkrepa sproveli su program „Razvoj sistema radne konkurentnosti po sektorima i regionima“.

Ovaj projekat je povezan sa inicijativom Evropske komisije o uspostavljanju Evropske klasifikacije veština, kompetencija, kvalifikacija i zanimanja (ESCO) i omogućio je analizu 40 sektora i identifikovanje brojnih stručnih profila povezanih sa ekološkom tranzicijom.

Krajnji cilj bio je integrisanje ovih kvalifikacija u trenutne planove i programe srednjeg obrazovanja, univerziteta i strukovnih škola.